

Tieteen ja teknologian torilla: EASST2002 Yorkissa

Jaakko Suominen

Heinä-elokuun vaihteen Englannissa satoi, lähes taukoamatta. Tämä Brittein saaria koskeva ilmastollinen tyypillisuus ja loppukesän 2002 globaalimpikin vitsaus tulvineen ja muine ongelmineen ei onneksi latistanut matkaa European Association for Study of Science and Technolgy (EASST) konferenssiin. Matka antoi mainion mahdollisuuden tutustua Pohjois-Englannin kaupungin rikkaaseen historiaan, Britannian kansalliseen rautatiemuseoon sekä englantilaisen yliopiston opiskelija-asuntolan mielenkiintoisuuksiin. Matka tarjosi myös tukevan annoksen tieteen- ja teknologiantutkimuksen nykykuulumisia.

Joka toinen vuosi järjestettävä EASSTin konferenssi (31.7. –3.8.2002) oli kerännyt Yorkin yliopistolle 450 osallistujaa ympäri Eurooppaa ja muualtakin. Suomalaisia oli paikalla parisensikymmentä, eri puolilta maata. Konferenssin järjestelyistä vastasi pitkälti Yorkin yliopiston tieteen- ja teknologiantutkimuksen yksikkö SATSU (Science & Technology Studies Unit, ks. <http://www.york.ac.uk/org/satsu/>).

Puhetta konferenssissa riitti. Esitelmien aiheet vaihtelivat laidasta laitaan. Yhtä aikaa saattoi olla käynnissä jopa seitsemän teemaryhmää, joten konfe-

renssikävijän oli tehtävä usein vaikeita-kin valintoja otsikoiden, tiivistelmien ja esitelmöitsijöiden nimien perusteella. Oma esitykseni oli jo onneksi ensimmäisen seminaaripäivän alkuvaiheessa, jonka jälkeen saatoin keskittyä täysipainoisesti muiden sessioiden seuraamiseen. Itse poimin tieteelliseen torikassiini lähinnä käyttäjyyteen sekä tieteen ja teknologian popularisointiin liittyviä sessioita. Teknologian historiinkin alan esitelmää konferenssissa oli, mutta kokonaismäärään suhteutettuna varsin vähän.

Ajoittain tuli myös pettymyksiä. Tuntuu siltä, että ainakin minulle kaikkein tunnetuimmat osallistajat olivat peruuttaneet tulonsa, esiintyivät esitelmän tekijöiden joukossa vain nimenä paperilla (kuten Wiebe E. Bijker) tai jopa mystisesti kadonneet mitään ilmoittamatta (Trevor Pinch). Suuri osa papereista olikin työnsä alku- tai keskivaiheilla olevien jatko-opiskelijoiden pitämiä, vaikka varttuneempiakin tieteenharjoittajia esitelmöitsijäjoukosta löytyi.

Selkeätä yhtenäistä linjaa konferenssissa ei ollut. Tapahtuman otsikkona tosin toimi *Responsibility under uncertainty*, vastuuta epävarmuudessa, mutta se ei tuntunut vaikuttaneen kuin joidenkin sessioiden kysymyksenasetteluihin. Suurin osa esityksistä koostui kirjavien tapaustutkimusten esittelystä tavalla, joka kommentoi tai todensi olemassa olevia tulkintoja ja teorioita. Mitään uutta ja mullistavaa ei tuntunut olevan kehiteillä. Mutta olisiko se mahdollistakaan? Suurimmalle osalle pääasia on päästä esittelemään omaa tutkimustaan lyhyesti ja solmimaan kansainvälisiä kontakteja leppoisassa ympäristössä.

Esittelen seuraavassa esimerkinomaisesti kahta esitelmää. Ne käsittelivät omilla tavoillaan tieteen ja laajemman yleisön kohtaamista. Esimerkkiesitelmät linkittyivät myös konferenssin laajempaan teemaan.

Rauhanomainen atomi

Tieteen popularisoinnin politiikkaa käsittelevässä sessiossa Sonja Schmidt esitelmöi otsikolla *Molding The Soviet Science Spectator: A Pavilion for the Peaceful Atom*. Hän käsitteli sitä, miten poliitikot ja tiedemiehet lähestyivät suurta yleisöä Moskovon liepeillä sijainneen, vuonna 1959 perustetun tiedepuiston atomivoimapaviljongin kautta. Cornellin yliopistossa Yhdysvalloissa työskentelevän Schmidtin mukaan paviljonki – atomivoiman esittelyn ohella – tuki voimakkaasti myös valtion poliittista mallia. Tarkoitus oli tarjota kuva iloisesta ja ideaalista tieteen ja tekniikan tukemasta edistyksellisestä neuvostotulevaisuudesta.

Sessioyleisön joukossa ollut venäläinen tutkija, jonka vanhemmat työskentelevät ydinvoimaprojekteissa, esitti niin ikään mielenkiintoisen tulokinnan paviljongin merkityksestä. Hänen mukaansa salassa pidettyjen projektien työntekijöiden lapsia ei voinut viedä työpaikoille. Näin ollen tiedepuisto oli ainoa paikka, joissa vanhempien työhön saattoi tutustua edes jollain tavalla.

Esitelmöitsijä Sonja Schmidt oli niin ikään kiinnostunut paviljongin ideaalikävijän määrittämisestä. Hän totesi, että materiaali ja näyttelysisältö tukivat ajatusta aktiivisesta, kokeilevasta ja oppivasta kävijästä. Aktiiviset kävijät saattoi-

vat myös jättää vieraskirjaan kommentteja, joiden sisällöllä oli todellista merkitystä näyttelytoiminnan suuntaamisessa tai jopa henkilökunnan työnkuvia suunniteltaessa.

Vuoden 1984 jälkeen paviljongin ideaalikäyttäjäkuvaa alkoi muuttua. Käyttäjistä tuli voimakkaammin yleisöä, katsojakuntaa, joka haki paikasta elämyksiä ja kokemuksia. Myös Tsernobylin ydinonnettomuus vaikutti paviljongiin epäsuorasti. Onnettomuuden jälkeen esitettiin, että paviljongissa olisi saavutusten ja mahdollisuuksien lisäksi esiteltävä myös ydinvoiman uhkakuvia. Nämä suunnitelmat kuitenkin pitkälti kuivuivat tiedepuiston aseman romahtaessa Neuvostovaltion myötä.

Tiede ja teknologia supersankarisarjakuvissa

Atomien populaarikuvasto ja mielikuvien muutos olivat tärkeässä asemassa myös Simon Locken esityksessä *Fantastically Reasonable: Ambivalence in the Representation of Science and Technology in Super-Hero Comics*. Hän esitelmöi tiedekuvastoa ja populaarikirjallisuutta käsitelleessä teemaryhmässä.

Locke (Kingston University, UK) oli yhdistänyt tutkimustyön ja pitkäaikaisen intohimoisen harrastuksensa, Marvel-yhtiön supersankarisarjakuvat. Yleisön joukosta esitettiin kysymys, voiko Locke enää nauttia sarjakuvista ilman tutkijan arvioivaa katsetta. Vauhdikkaasti esiintynyt Locke vastasi, että hänen suhteensa sarjakuviin on muuttunut. Hän totesi edelleen pystyvänsä innostumaan sarjakuvista. Niiden tutki-

mus on samalla osa oman identiteetin pohdintaa.

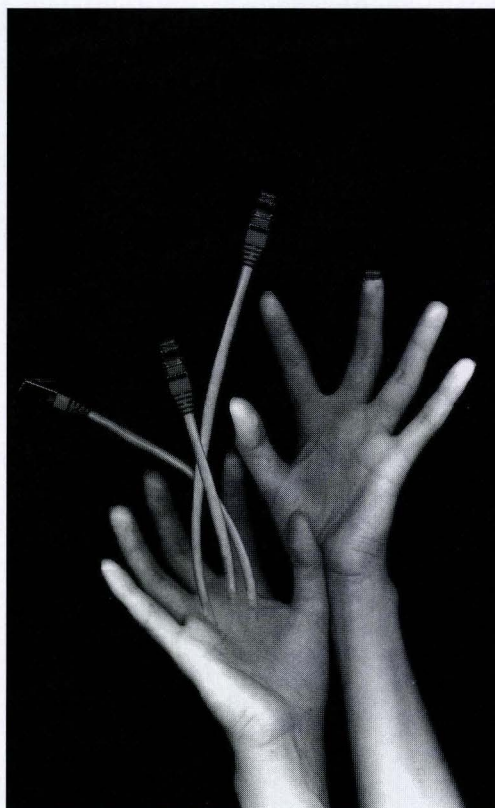
Simon Locke käytti esimerkkinä muun muassa taas uuden elokuvan myötä pinnalla olevaa Hämähäkkimies-hahmoa. Hänen mukaansa niin Hämähäkkimiehessä kuin muissakin sarjakuvissa yksi keskeinen piirre on transformaatio, muutos tavallisesta ihmisestä supersankariksi. Tässä muutoksessa tieteellä ja tekniikalla on keskeinen asema. Alkuperäisessä sarjakuvassa sankari muuttui hämähäkkimieheksi säteilytyn hämähäkin puraisun vaikutuksesta. Elokuvasa säteily on vaihdettu geenimanipulaatioon, mikä kertoo omalla tavallaan tieteellisen keskustelun ja populaarikuvaston painopisteiden muutoksesta. Locke totesikin, että julkinen ymmärrys tieteestä muokkautuu hyvin moninaisissa prosesseissa, joissa me kaikki olemme mukana.

Sarjakuvilla on oma roolinsa tämän ymmärryksen muokkaajina. Sarjakuvat kantavat mukanaan tiettyjä pitkään säilyneitä peruslähtökohtia, jotka yleisöstä esitetyn kommentin mukaan viittaavat 1930–1940 -lukujen tiedekäsitykseen ja erityisesti silloisiin populaarikuvastoihin. Locken mukaan kuitenkin supersankarisarjakuvatkin muuttuvat ja kertovat niistä muutoksista, joita tiedekäsityksissä ja kulttuurissa laajemmin tapahtuu. Tämä keskustelu onkin hyvä esimerkki siitä, miten jatkuvuuden eri aikatasot ja muutokset yhteen teknologiassa ja teknologiakuvastossa.

Transformaation lisäksi supersankarisarjakuvien tiedekäsityksille on tyypillistä kaksi aihealuetta. Yhtäältä kyse on ihmisyyden luonteen pohdinnasta, siitä miten tiede ja teknologia erottavat supersankarin tavallisten ihmisten maa-

ilmasta. Toisaalta sarjakuvissa tiede ja taikuu yhdistyvät voimakkaasti toisiinsa. Sarjakuvat yhdistävät niin ikään moninaisia tiede- ja teknologiapelkoja ihanteisiin ja toiveisiin.

Edelliset esimerkit antavat vain kalpean aavistuksen EASST2002-konferenssin monipuolisesta annista. Lisätietoja tästä monikulttuurisen kansainvälisestä ja epämuodollisen rennosti konferenssista löytyy WWW-osoitteesta <http://www.york.ac.uk/org/satsu/easst2002/>.

Liekö tulevaisuuden hämähäkkimiehelle virtuaalinen verkko fyysisistä tärkeämpi? Kuva: Elina Laulumaa